

SĂPĂTURILE EXECUTATE DE MUZEUL DIN SF. GHEORGHE (1959—1966)

Z. SZÉKELY

IN PERIOADA dintre anii 1959—1966, Muzeul din Sf. Gheorghe a executat săpături și cercetări în următoarele localități:

1. BEZID (com. Sîngeorgiu de Pădure, jud. Mureș)¹

Cercetarea văii pîrîului Loș a fost începută în anul 1958 și rezultatele au fost în parte publicate². În anii 1960 și 1961 lucrările din acest loc au fost continuate în trei puncte: *a*, pe malul drept al pîrîului, pe terenul lui Francisc Ráduly; *b*, pe locul numit « Sare de mătasă » și *c*, pe platoul ce se întinde pe malul stîng al pîrîului (fig. 1).

a) Între drumul de țară și pîrîul Loș, terenul a fost secționat cu o rețea de șanțuri. Materialul ceramic descoperit în șanțuri aparține epocii tîrzii a bronzului, primei vîrste a fierului și epocii La Tène. În afară de fragmente de vase au mai fost găsite unelte de uz casnic, printre care un celt de bronz, un cuțit de piatră (fig. 2) și câteva prîsnele de lut. În șanțul nr. IX, la adîncimea de 0,50 m, au fost descoperite resturile unui bordei dreptunghiular, fără urme de pari, cu dimensiunile de 5×3,5 m și cu axa lungă nord-sud. În colțul nord-estic al bordeiului se afla o vatră făcută din lespezi de piatră așezate pe muchie, cu o latură liberă spre interior (fig. 3). Inventarul bordeiului se compune din fragmente de vase lucrate cu mîna și decorate cu briu alveolar, precum și din fragmente de vase lucrate la roată din pastă fină cenușie, cu fund profilat. Bordeiul aparține populației băștinașe (secolul IV e.n.).

b) Locul numit « Sare de mătasă », situat pe malul stîng al pîrîului, a fost secționat cu șapte șanțuri. Aici s-au descoperit sporadic fragmente de vase aparținînd culturii Noua, Wietenberg, epocii La Tène, romane și prefeudale.

c) Pe malul stîng al pîrîului Loș se ridică un bor de deal numit « Doborotványa ». Pe acest loc au fost descoperite resturile de bordeie cu vetre deschise și cu pietrare. Inventarul bordeielor constă din fragmente de vase din pastă grosolană făcute cu mîna și la roată. Materialul ceramic din bordeie, lucrat cu mîna, este de tipul așa numit « Praga », într-o formă mai evoluată. Pe baza materialului ceramic așezarea se poate încadra în secolele VII—VIII.

¹ Săpăturile de la Bezid, Ghindari și Torba au fost executate în colaborare cu Muzeul din Sîngeorgiu de Pădure

și cu Muzeul din Cristur.

² *Material*, VII, p. 184—185; *Material*, VIII, p. 336—337.

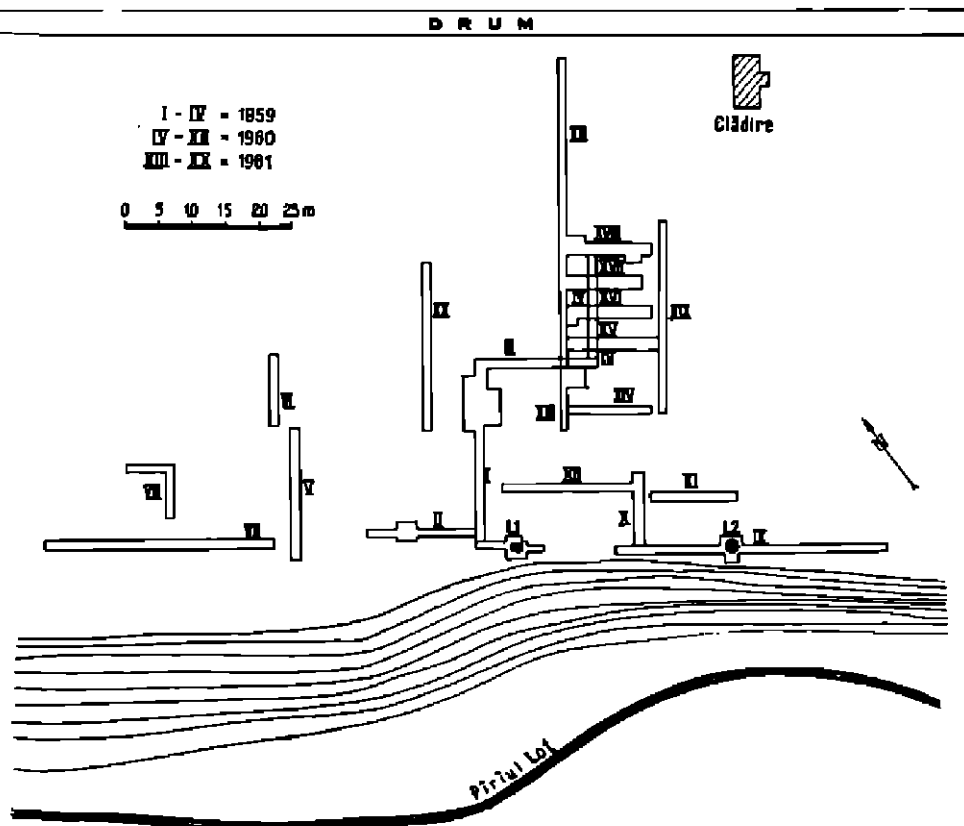

Fig. 1. — *Beșid*. Planul săpăturii executate pe malul piriului Loș.

2. SĂLAȘURI (com. Veșca, jud. Mureș)³

La est de comună, într-o vale străbătută de două piraie, cunoscută sub denumirea de «Panta de cărămidă» (fig. 4/1), au fost descoperite în anul 1959 resturi de locuință și fragmente de vase făcute cu mâna și la roată. În urma acestor descoperiri, în anii 1960—1961 terenul a fost cercetat, constatându-se pe acest loc o așezare dacică, suprapusă în epoca prefeudală de o altă așezare, aparținând secolelor VII—VIII. O locuință dacică avea forma dreptunghiulară, fără urme de pari, cu vetre circulare sau dreptunghiulare, lutuite (fig. 4/2—3 și fig. 14/4). Resturi de bordeie dacice erau răspândite pe tot platoul. Materialul ceramic e foarte variat și cu forme caracteristice epocii La Tène târzie. Două monede de argint imperiale de la Vespasian (Coh. 1177) și de la Nerva (Coh. 284) descoperite pe acest loc arată că viața așezării dacice a durat până la sfârșitul secolului I e.n.

În epoca prefeudală au fost făcute bordeie adâncite în pământ, de formă ovală sau dreptunghiulară, fără urme de pari. Vetrele de foc erau de două tipuri: 1, vatră făcută din

³ Cercetările la Sălașuri, Porumbeni Mici, Filiaș, Criștur și Simonești au fost executate cu fondul pus la dispoziție de

Institutul de arheologie al Academiei Republicii Socialiste România și Muzeul din Criștur.

Fig. 2. — Beșid. 1-2 vase hallemniene;
3, cel de bronz; 4, cușit de piatră.

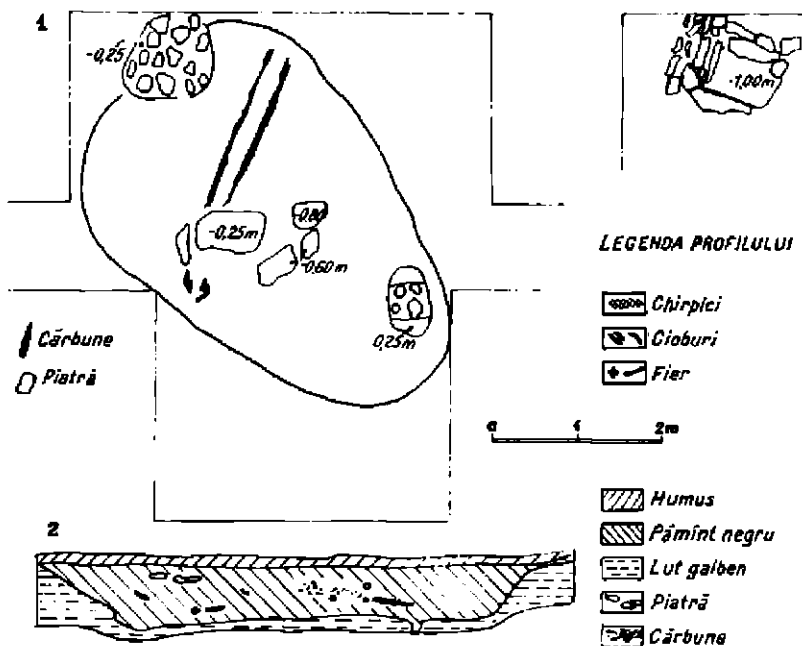
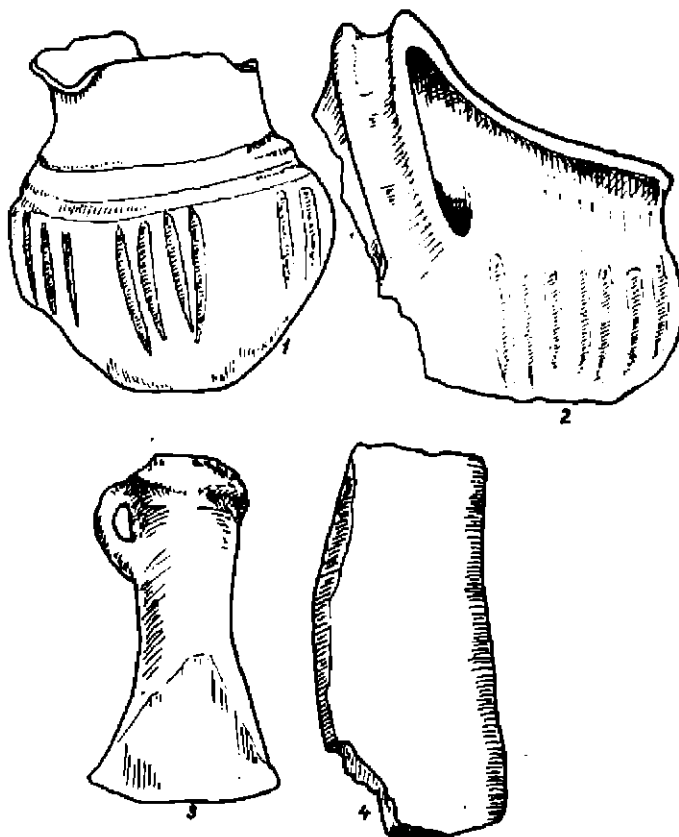

Fig. 3. — Beșid. Planul locuinței din șanțul nr. IX.

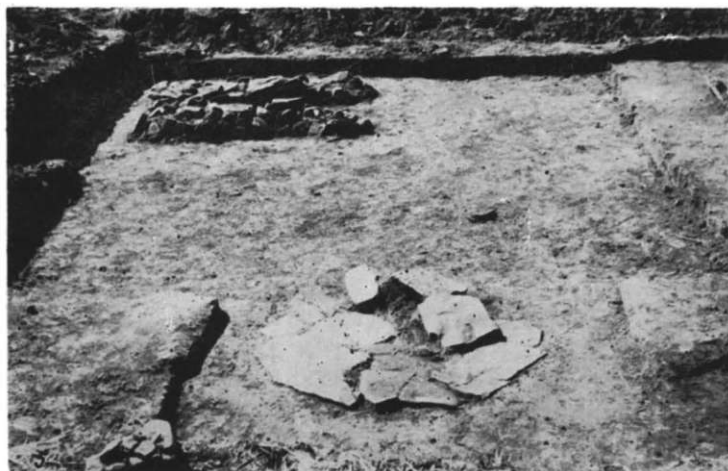
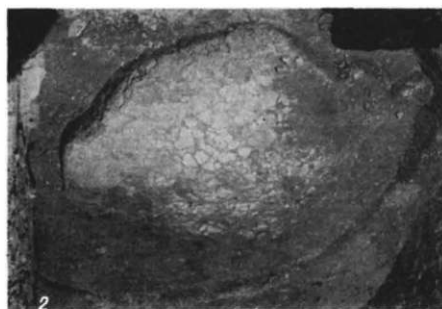

Fig. 4. — *Sdlașuri*. 1, Așezarea; 2, 3, vetre dacice; 4, pietrar prefeudal. 5, *I-viliay*, pietrar prefeudal

lespezi mari de piatră așezate pe muchie în colțul bordeiului (fig. 4/4) cu o latură liberă spre interior (pietrar) și 2, vatra circulară lutuită și înconjurată de pietre mai mici. Inventarul bordeielor constă din vase și din fragmente de vase făcute cu mina și la roată. S-au găsit puține unelte de uz casnic, câteva prisnele de lut, străpungătoare de os și cuțite din fier. Vasele făcute cu mina, cu gura largă, reprezintă tipul vasului așa zis «Praga» într-o formă mai evoluată (fig. 5/2), iar vasele lucrate la roată au aspectul vaselor de la Someșeni și Nușfalău. Prezența vaselor de tip «Praga» cu forma evoluată, precum și vasele cu aspect Someșeni-Nușfalău datează așezarea la sfârșitul secolului VII, începutul secolului VIII e.n.

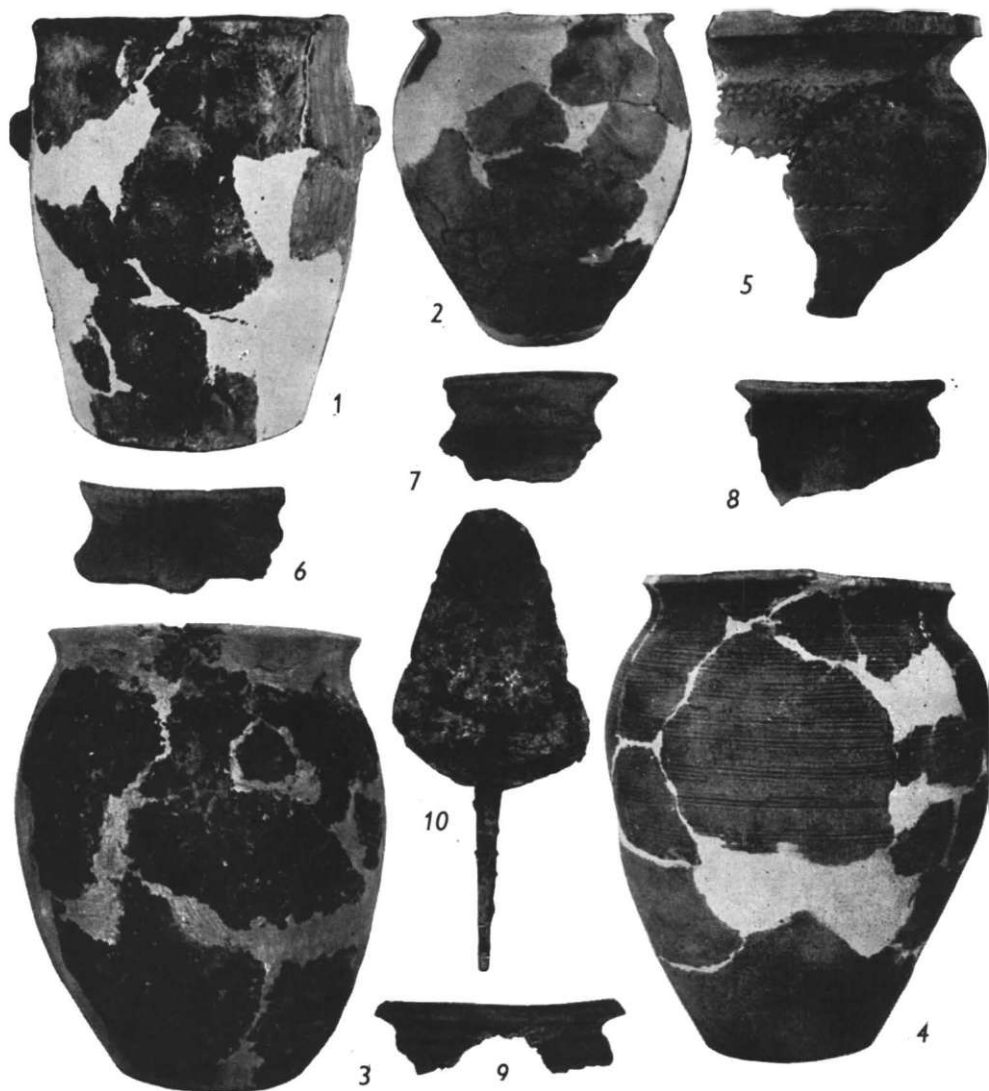

Fig. 5. — Cernatul de sus, «Ascuit». 1, vas dacic. *Sălașuri*. 2, vas de tip Praga. *Filiș*. 3—4, vase prefeudale. *Racu*. 5—9, fragmente de vase feudale, 10, mistrie.

3. GHINDARI (jud. Mureș)

Pe malul stîng al Tîrnavei Mari, între două pîraie, se ridică un promontoriu numit «Ascuțișul cetății», în vârful căruia se află un mic platou. În anul 1960 platoul a fost secționat cu șanțuri în care au fost găsite fragmente de vase aparținînd epocii dacice și feudale. În urma cercetărilor executate s-a putut constata că pe acest loc a fost mai întîi o cetate dacică cu incintă de piatră, pietrele fiind legate cu pămînt. Peste aceasta s-a suprapus o altă fortificație din epoca feudală, o incintă de formă ovală din piatră legată cu var (fig. 6), cu dimensiunile: 38×20 m. Cetatea dacică a fost distrusă de un incendiu. Fortificația medievală aparține secolelor XIV–XV.

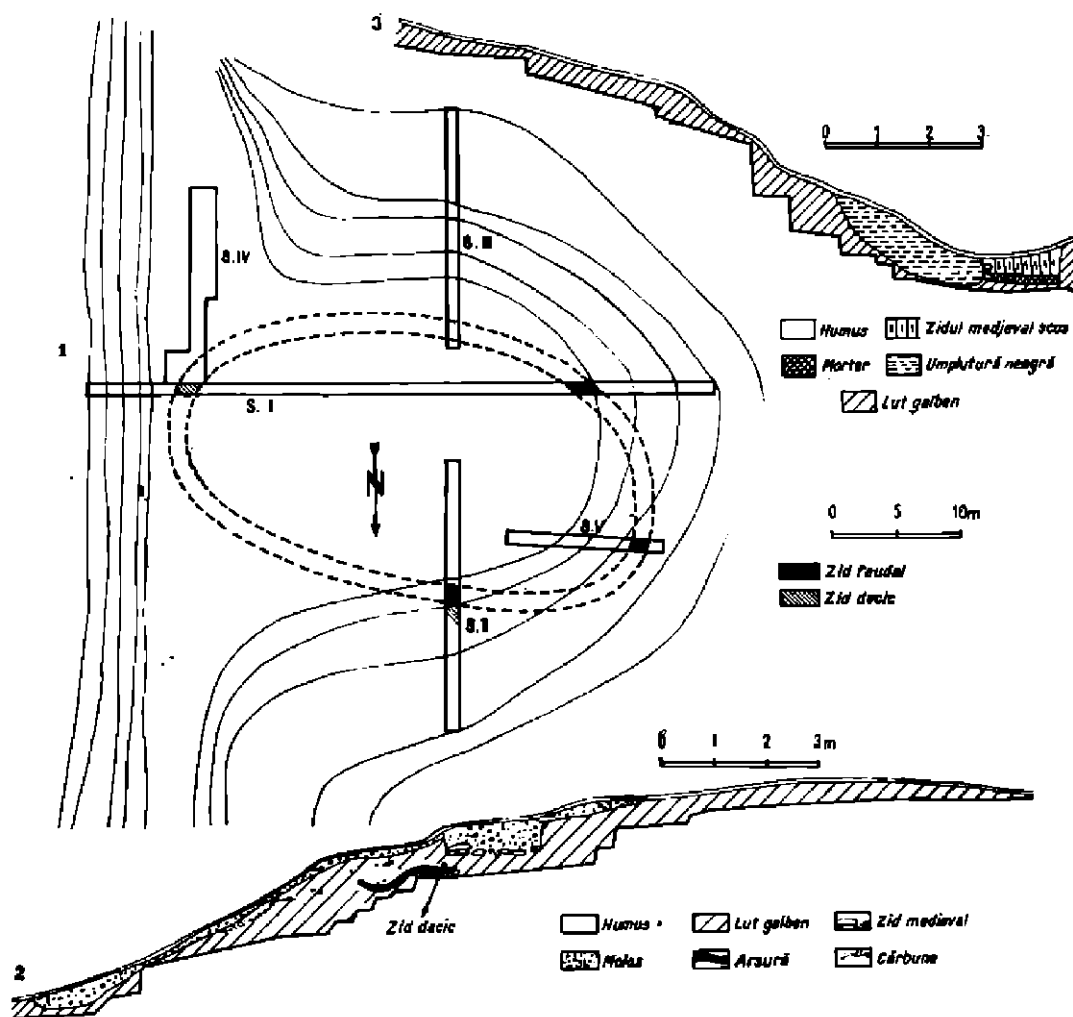

Fig. 6. — Ghindari. 1, Planul cetății; 2, profilul peretelui de est al secțiunii II; 3, profilul peretelui de sud al secțiunii V.

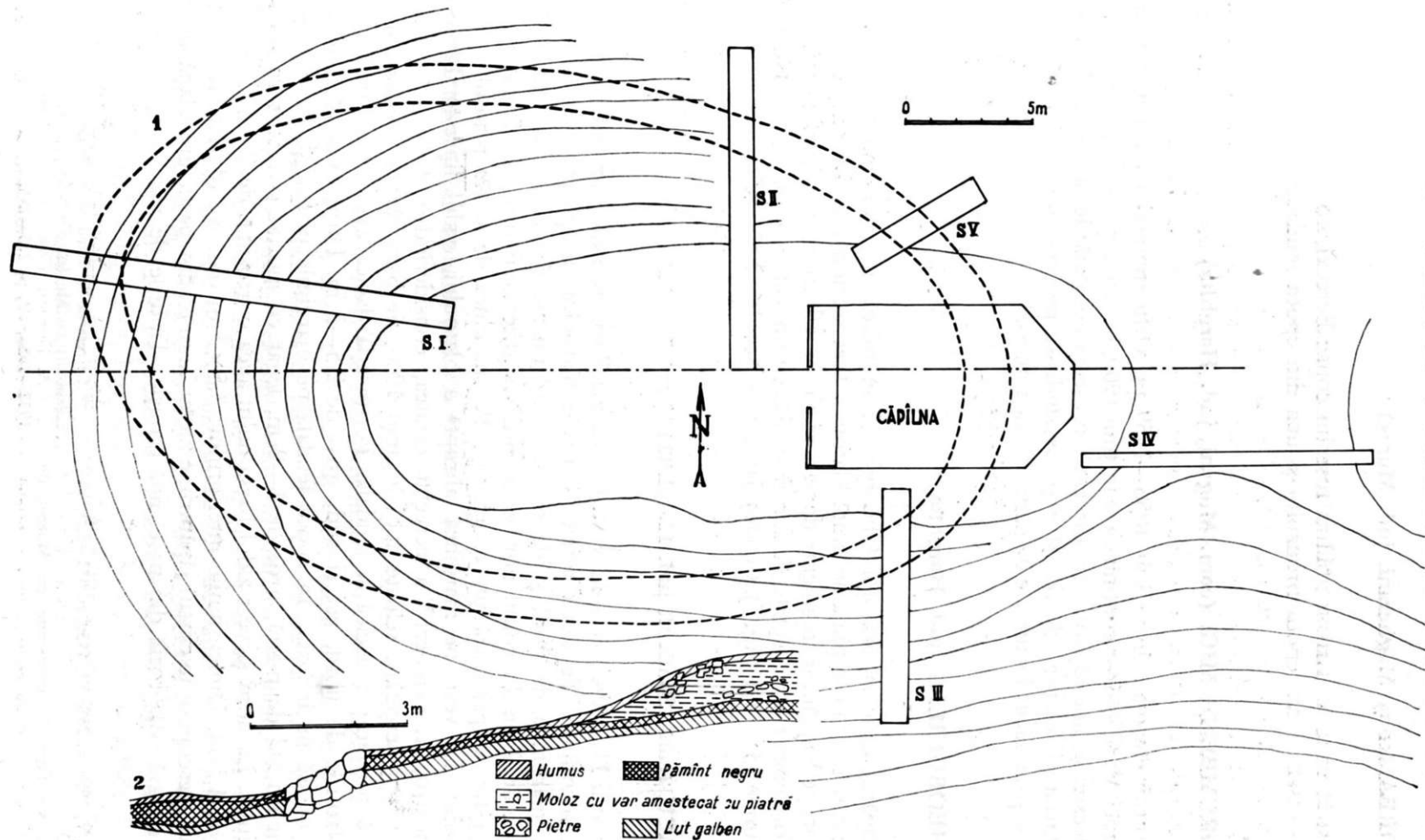

Fig. 7. — Gheorgieni. Planul cetății «Both».

4. TORBA (com. Măgherani, jud. Mureș)

A fost făcut un sondaj în grădina fostului conac Berecki, constatându-se că pe acest loc a fost o așezare din epoca bronzului și una din epoca feudală, secolele XVI—XVII.

5. PORUMBENII MICI (com. Mugeni, jud. Harghita)

Săpăturile efectuate între anii 1956—1959 pe vârful muntelui «Galath»⁴, situat în valea Tirnavei Mari, au fost continuate și în anul 1960, în unele puncte. Observațiile făcute în cursul acestei ultime săpături nu alterează în esență constatările făcute în săpăturile anterioare. Purtătorii culturii de tip Morești așezându-se pe acest loc au înconjurat platoul cu un șanț și și-au făcut locuințele pe panta estică a platoului.

6. GHEORGHIEI (jud. Harghita)⁵

La capătul estic al orașului Gheorghieni se ridică un promontoriu numit «Panta cetății», pe care se află o căpîlnă de lemn. Platoul a fost secționat cu șanțuri, cu care prilej s-a constatat, pe baza unor fragmente de vas, că aici se afla o așezare prefeudală. În epoca feudală a fost construită o cetate de formă ovală, cu un zid gros de 1,5 m făcut cu var, cu dimensiunile 33×18 m (fig. 7). Cetatea datează din secolele XV—XVI.

7. RACU (com. Siculeni, jud. Harghita)⁶

În munții Harghitei, la nord-vest de comuna Racu, se ridică un platou înalt format din trahit, înconjurat de două piraie. Laturile platoului dinspre nord, vest și sud sînt piezișe. Pe marginile de nord și de est se ridică un zid din lespezi de piatră, legat cu mortar, înalt de 2 m. În colțul nord-estic sînt resturile unui turn, iar la capătul de sud al zidului estic se păstrează un contrafort. Pe marginea de sud a platoului se află un val de pămînt. La vest, pe marginea abruptă a platoului, valul lipsește. La începutul secolului nostru, A. Ferenczi⁷ a cercetat cetatea, considerînd-o dacică. În anul 1959 D. Kovács a făcut cercetări, reluate apoi în anul 1960, pe baza cărora s-a constatat că au existat două fortificații: dacică și feudală. Fortificația dacică avea un zid de bolovani de piatră pe laturile de nord, est și sud, gros de 2,5—3 m. Latura vestică fiind abruptă, nu era nevoie să fie întărită. În epoca feudală pe marginile platoului, la nord și la est, a fost făcut un zid de piatră, gros de 1—2 m, legat cu mortar și întărit cu un bastion dreptunghiular. La nord și vest zidul bastionului avea o grosime de 2 m, la est de 3 m, iar la sud de 1,5 m. Dimensiunile interiorului: 3,5×3 m (fig. 8). Materialul ceramic din epoca dacică, descoperit în cursul săpăturii, e lucrat cu mîna din pastă grosolană de culoare brună sau neagră și la roată din pastă fină cenușie. Tipurile de vase sînt cești cu toartă,

⁴ *Materiale*, V, 1959, p. 231; VI, 1959, p. 523—529; VIII, 1962, p. 25, 633.

⁵ Cercetarea s-a făcut în colaborare cu Muzeul din Gheorghieni.

⁶ Cercetările la Racu și la Păuleni au fost executate în colaborare cu Muzeul din Miercurea Ciuc.

⁷ A. Ferenczi, *Cetăți antice în județul Ciuc*, în *ACMC*, 1932—1938, IV, p. 283—288.

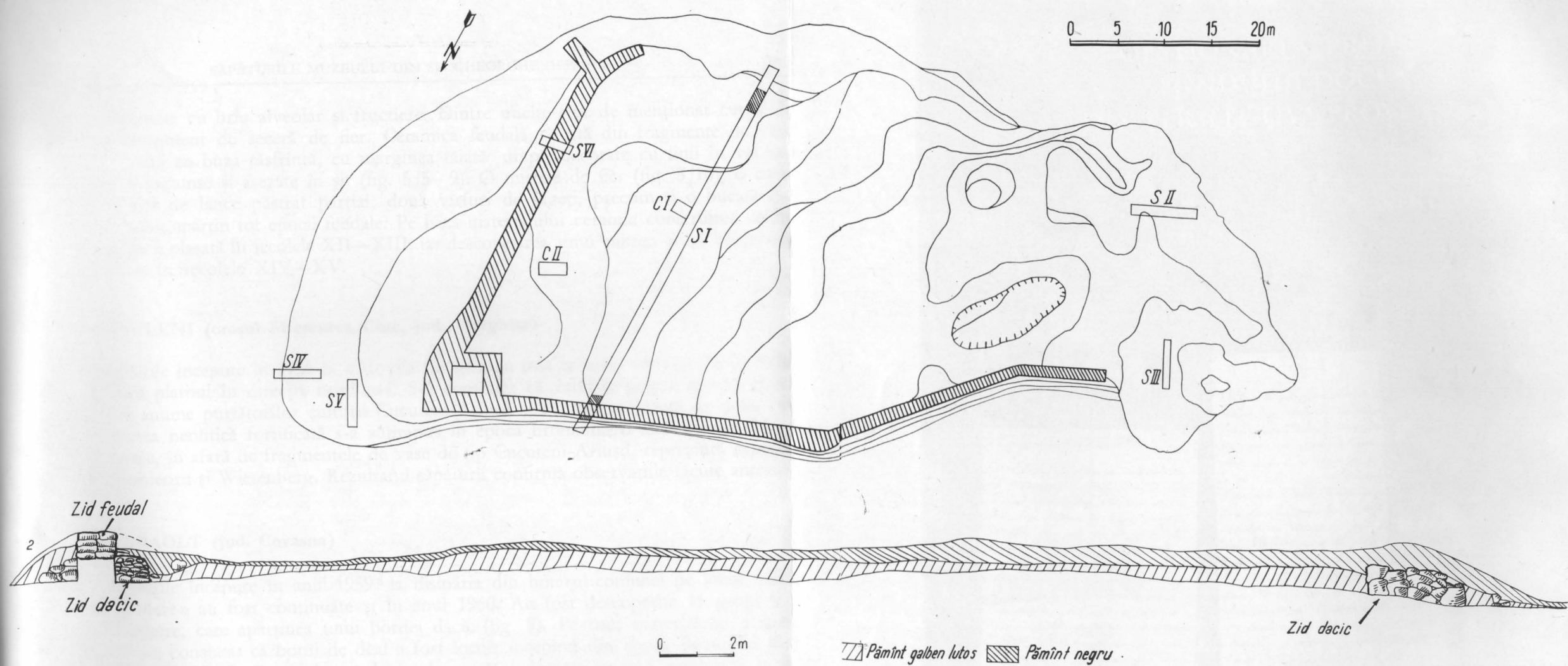

Fig. 8. — Racu. 1, Planul cetății de la Racu; 2, profilul peretelui de vest al secțiunii I.

borcane decorate cu briu alveolar și fructiere. Dintre unelte sînt de menționat cuțite de fier și un fragment de seceră de fier. Ceramica feudală constă din fragmente de vase lucrate la roată cu buza răsfrîntă, cu marginea tăiată drept, decorate cu linii în val sau cu pătrășele împunse și așezate în șir (fig. 5/5—9). O mistrie de fier (fig. 5/10), o cataramă, un vîrf de lance păstrat parțial, două vîrfuri de săgeți, precum și o bucată din teaca unei săbii aparțin tot epocii feudale. Pe baza materialului ceramic construirea cetății feudale poate fi plasată în secolele XII—XIII, iar descoperirea unui pînten arată că cetatea a mai existat în secolele XIV—XV.

8. PĂULENI (orașul Miercurea Ciuc, jud. Harghita)

Săpăturile începute în 1956 la « Movila Cetății » au fost reluate, secționîndu-se valul ce înconjură platoul în direcția nord-sud. S-a constatat că valul și șanțul aparțin epocii neolitice și anume purtătorilor culturii Cucuteni-Arșișd și au fost reînnoite de două ori. Peste așezarea neolitică fortificată s-a suprapus în epoca bronzului o altă așezare. Materialul ceramic, în afară de fragmentele de vase de tip Cucuteni-Arșișd, reprezintă aspectul culturii Monteoru și Wietenberg. Rezultatul săpăturii confirmă observațiile făcute anterior.

9. BARAOLT (jud. Covasna)

Cercetările începute în anul 1959⁸ la nisipăria din hotarul comunei pe locul numit « Pădurea Mare » au fost continuate și în anul 1960. Au fost descoperite 11 gropi și o vatră din pietre, care aparțineau unui bordei dacic (fig. 9). Pe baza materialului ceramic descoperit s-a constatat că botul de deal a fost locuit începînd din epoca bronzului pînă în epoca dacică. Un fragment de vas lucrat la roată și decorat cu linii paralele și în val arată că terenul a fost locuit și în epoca prefeudală. Locuințele din epoca La Tène fiind așezate pe partea vestică a nisipăriei au fost distruse în cursul exploatării. S-au păstrat numai gropile care aparțineau bordeielor.

10. PETENI (com. Zăbala, jud. Covasna)

La capătul satului, pe partea dreaptă a drumului care duce la Zăbala, terenul e puțin ridicat. Pe acest loc, cu prilejul sădirii pomilor, au ieșit la suprafață fragmente de vase și schelete de om. În anul 1960 terenul a fost secționat cu trei șanțuri, descoperindu-se două vetre de foc circulare, făcute din lespezi de piatră, și opt morminte cu schelete. Stratigrafia este următoarea: sub pămîntul arat, la o adîncime de 0,30 m, a fost un strat cenușos amestecat cu fragmente de vase și oase de animale, iar de la —0,70 m la fundul stratului cenușos, pe un strat negru, au fost descoperite morminte cu schelete. Pe baza materialului ceramic s-a constatat că a fost o așezare de tip Noua. Scheletele erau fără sicriu și fără inventar, cu excepția mormîntului nr. 5 în care s-a descoperit un inel de tîmplă din bronz, cu capătul în formă de S. Pe baza ritului de înmormîntare fără sicriu, cu scheletul întins pe spate, cu mîinile lingă corp și cu inel de tîmplă în formă de S, cimitirul se situează în secolele XI—XII e.n.

⁸ *Material*, V, p. 238—240.

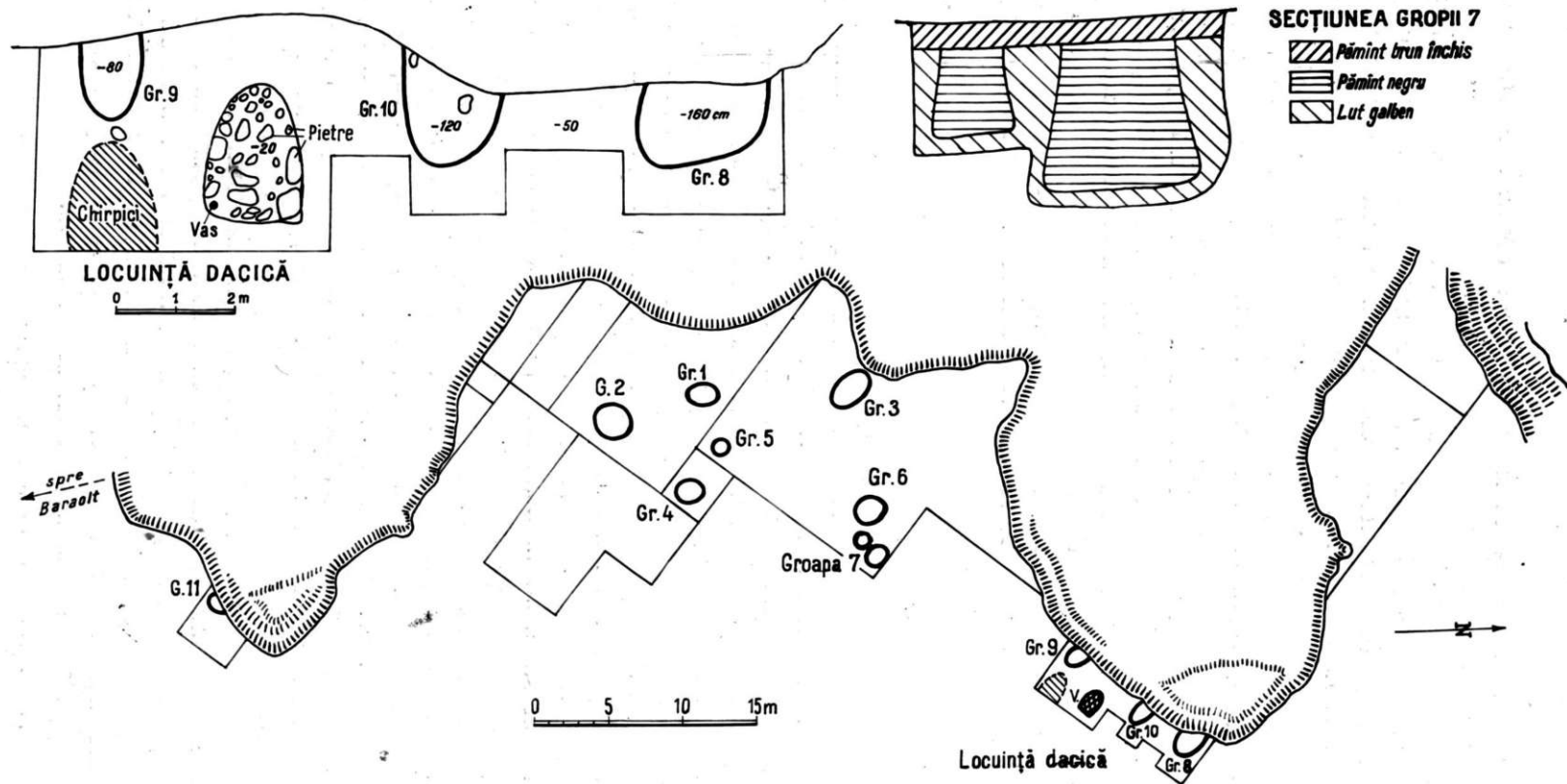

Fig. 9. — Baraolt. Planul săpăturilor de la Baraolt.

11. CERNATUL DE JOS și CERNATUL DE SUS (jud. Covasna)

În anii 1961—1965 pe teritoriul acestor două comune au fost executate cercerări și săpături în următoarele puncte:

a) Pe locul numit «Dealul de aur», în toamna anului 1960 muncitorii, săpind gropi pentru silozuri, au găsit la o adâncime de 0,80—1 m trei morminte. După spusele prof. Paul Hasmann, dăm descrierea celor trei morminte: Mormintul nr. 1: scheletul în poziție chircită așezat cu capul spre sud, picioarele spre nord. Mormintul nr. 2: scheletul în poziție chircită cu capul spre sud-est, picioarele nord-vest. Mormintul nr. 3: scheletul ușor ghemuit, așezat cu capul spre est, picioarele spre vest. La capul mortului a fost așezat un vas cu patru picioare. Vase se aflau și în celelalte două morminte, însă au fost sparte și trunchiate de muncitori. În urma acestei descoperiri s-a întreprins un mic sondaj lângă gropile de silozuri. Pe baza fragmentelor ceramice descoperite în șanșuri s-a constatat că aici s-au așezat purtătorii culturii Criș. În așezare au înmormintat și morții, în poziție chircită. Picioarele înalte de formă cilindrică ale vaselor arată că așezarea aparține culturii Criș, faza I.

b) La nord de Cernatul de sus, la o distanță de circa 4 km, se ridică între două piraie un deal cunoscut sub denumirea de «Hărăstiuș». Terenul a fost sondat și s-a constatat că pe acest loc a fost o așezare de tip Cucuteni-Ariușd. Grosimea stratului de cultură, de 0,30 m, arată că viața în așezare a avut o scurtă durată.

c) În partea nordică a satului Cernatul de sus, pe un bot de deal, în grădina Cooperativei comunale s-a făcut un sondaj (fig. 10). Șanțul executat arată următoarea stratigrafie: sub humusul gros de 0,10 m se află un strat format din pământ de culoare neagră gros de 0,25—0,75 m, urmat de un alt strat de culoare galbenă gros de 0,50—1,5 m (fig. 11), ambele straturi fiind pline cu chirpic și cu fragmente de vase; sub aceste straturi se află lut nisipos. În straturile de cultură au fost descoperite resturi de locuință, ale căror urme în secțiune se prezintă sub formă de chirpic ars la roșu. Au fost găsite multe vase, unelte de piatră (fig. 12/1—2) și de os, idoli antropomorfi și zoomorfi. Pe baza materialului ceramic s-a putut constata că așezarea a trecut prin două faze de dezvoltare a culturii Cucuteni-Ariușd. Stratul de jos, în care se găsește ceramică tricromă și bicromă, reprezintă prima fază de dezvoltare (Cucuteni A), iar stratul superior, după un fragment de vas cu decor în plasă (fig. 12/3—3 a), trece și în faza mai nouă (Cucuteni B). În stratul de cultură Ariușd, la adâncimea de 0,25 m a fost descoperit un mormint de înhumatie. Scheletul era orientat cu capul spre nord-est și cu picioarele spre sud-vest. Lângă bazin și în apropierea genunchiului a fost așezată cite o lespede de piatră. Scheletul era răvășit. La ridicarea lui, pe partea stângă, lângă bazin a fost descoperit un fund de vas, care acoperea o fibulă de fier cu piciorul întors pe dedesubt și o perlă de sticlă verzuie. În partea dreaptă a scheletului, tot în apropierea bazinului, se afla un cuțit de fier. Pe baza inventarului și a ritului, mormintul se încadrează în cultura Sîntana de Mureș, secolul al IV-lea e.n.

d) La capătul nordic al satului Cernatul de sus se ridică un bot de deal numit «Ascuțit», pe vârful căruia se află un platou. Terenul a fost secționat cu șanșuri și au fost dezvelite suprafețe. S-au găsit resturi de bordeie al căror inventar constă din ceramică, unelte de fier, prisnele de lut și obiecte de podoabă, printre care relevăm fibule din bronz și din fier. În afară de acestea au mai fost găsite două monede de argint, imitații locale (Forrer, 339). Pe baza inventarului bordeielor constatăm că aici a fost o așezare hallstattiană, suprapusă de una din epoca La Tène dacică (fig. 5/1).

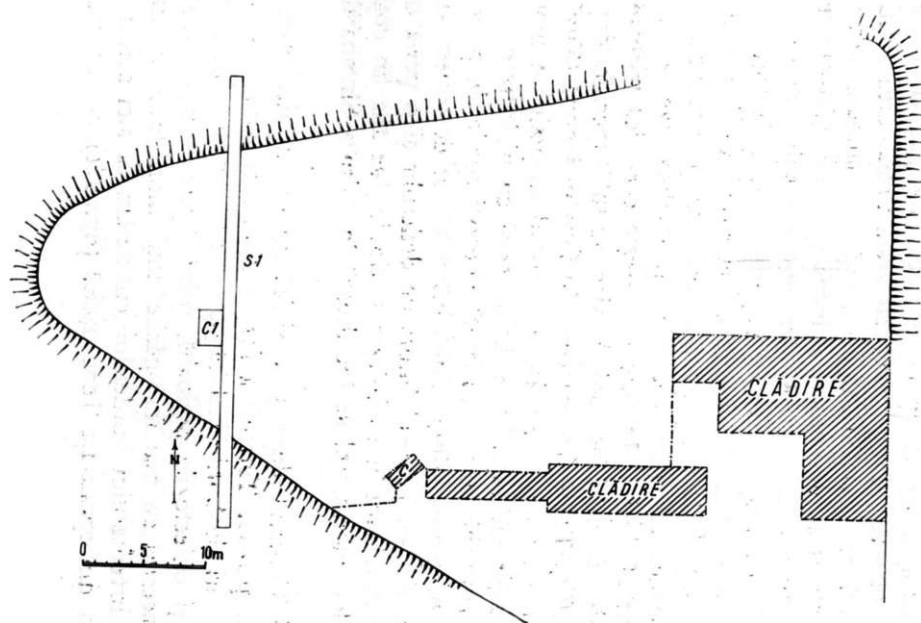

Fig. 10. — Cernatul de sus. Planul așezării din grădina cooperativei.

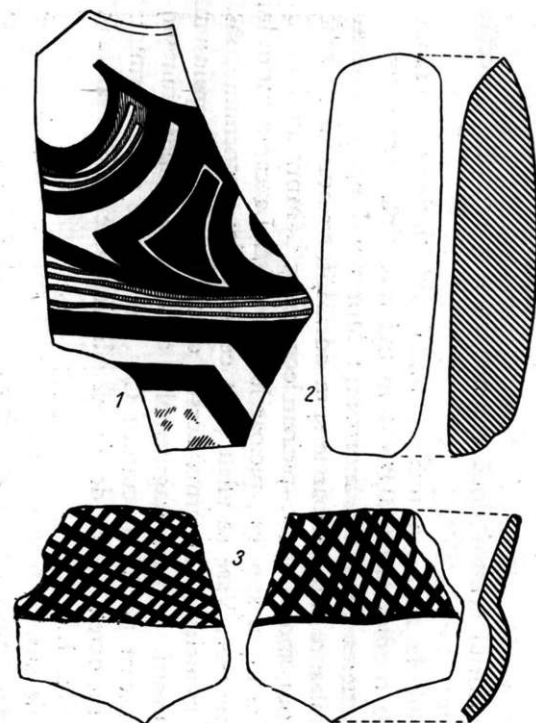

Fig. 12. — Cernatul de sus, grădina cooperativei. 1, Fragment de vas; 2, topor de piatră în formă de calapod; 3-3a, fragment de vas pictat.

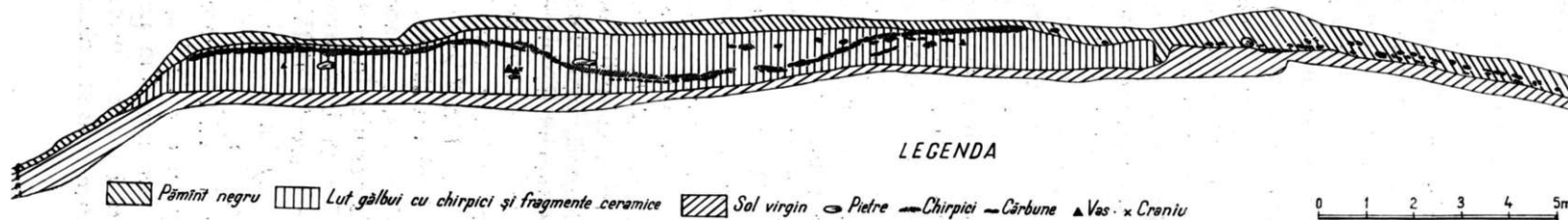

Fig. 11. — Cernatul de sus. Profilul peretelui de vest al secțiunii I.

e) La mijlocul satului, pe panta unui deal numit «Cruce», se află o așezare din cultura Sîntana de Mureș.

f) La nord de comună, la o distanță de circa 8 km, pe un deal numit «Grădina sfîntă», au fost scoase la suprafață resturile unei biserici înconjurată de o incintă de piatră. Biserica a fost construită în stil roman (fig. 13) și după fragmentele ceramice descoperite se poate data în secolele XII—XIII.

g) La sud de comuna Cernatul de sus, pe locul numit «Róbert tag», se află o vale străbătută de un pîriu. În anii 1962—1965, pe acest loc au fost executate săpături. Pe terasa sudică a pîrului a fost descoperită o așezare de tip Cucuteni-Arșiud, iar pe versantul celălalt o așezare din epoca bronzului, suprapusă de una din epoca dacică. În cursul săpăturii au fost descoperite bordeie de formă ovală și dreptunghiulară cu vetre făcute din piatră. Inventarul bordeiilor constă din ceramică și unelte de uz casnic. Materialul ceramic e foarte variat, iar printre unelte sînt cuțite de fier și prîsnele de lut. Bordeiele se pot încadra în secolele V—VI și aparțin culturii Bratei.

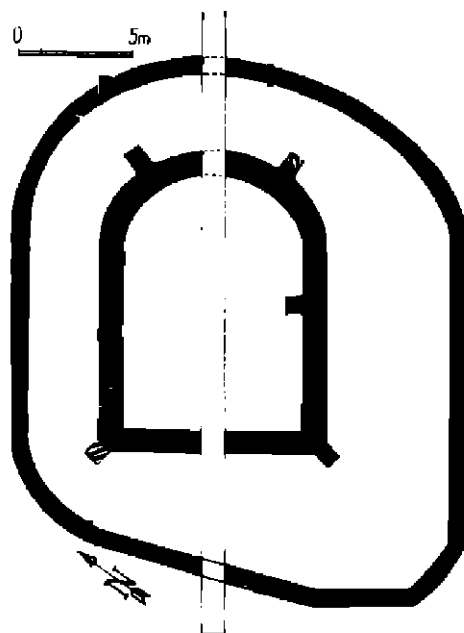

Fig. 13. — Cernatul de sus, Planul bisericii din secol. XIII.

12. ERESTEĞHIN (jud. Covașna)

Pe malul drept al pîrului Beșineu se ridică un bot de deal cunoscut sub denumirea de «Fîntina de linte». Terenul e arat și la suprafață au fost găsite fragmente de vase. În anul 1961 a fost sondat și la adîncimea de 0,30 m au fost descoperite resturile unui bordei de formă dreptunghiulară cu dimensiunile 7×5 m, orientat nord-sud. Vatra lutuită se afla la mijloc în apropierea peretelui vestic, lângă care a fost descoperit un cuptor de copt, cu bolta săpată în pămînt, avînd diametrele de $1 \times 1,20$ m și înălțimea de 0,50 m. Inventarul bordeiului constă din material ceramic și din puține unelte de lucru din piatră și din lut ars. Așezarea aparține purtătorilor culturii Precucuteni, faza Zănești.

La capătul nordic al comunei, în valea pîrului Beșineu, se ridică un bot de deal denumit «Valea de dinainte». În acest loc, cu ocazia unui sondaj de verificare, a fost atestată o așezare dacică.

13. MOACȘA (jud. Covașna)

La nord-vest de satul Moacșa, pe malul drept al pîrului care curge prin sat, cu ocazia arăturilor au ieșit la iveală fragmente de vase. În anul 1961 terenul a fost sondat, descoperindu-se resturi de locuință dreptunghiulară. Inventarul locuințelor constă din

ceramică și puține unelte de uz casnic, lame de silex și răzuitoare făcute din andezit. Pe baza ceramicii descoperite s-a constatat că pe acest loc a fost o mică așezare de tip Cucuteni-Ariuşd cu două niveluri. Primul nivel aparține fazei timpurii a acestei culturi, iar nivelul al doilea fazei mai târzii (faza A—B).

14. PASUL OITUZULUI

În anul 1961, cu ocazia construirii șoselei pe malul drept al piriului Oituz, au fost descoperite vase de lut. Cercetînd locul de descoperire nu s-a putut constata nici o urmă de locuire. Vasele reprezintă tipul de vas-borcan cunoscut din așezările dacice de pe teritoriul Transilvaniei.

15. DOBOȘENI (com. Brăduț, jud. Covașna)

Cu ocazia exploatării nisipului, în anul 1961, în așezarea neolitică (sondată în anii 1955—1956)⁹ au fost găsite niște gropi conținînd fragmente de vase și oase de animale. Pe lângă faza mai veche a culturii Cucuteni-Ariuşd, materialul ceramic arată și o fază mai nouă, faza Cucuteni B. Descoperirea de la Doboșeni aduce încă o dovadă că și aici cultura Cucuteni-Ariuşd a avut o durată lungă, parcurgînd aceleași faze ca și în Moldova.

16. ROTBAV (com. Feldioara, jud. Brașov)

La capătul sudic al comunei Rotbav, cu ocazia construirii șoselei asfaltate, muncitorii au găsit mai multe fragmente ceramice, unelte de os și de bronz. În toamna anului 1961, a fost descoperit la mijlocul drumului un mormînt de piatră. Cercetînd terenul s-a constatat că mormîntul era o cutie din lespezi de piatră și conținea un schelet de adult așezat în poziție chircită, cu capul spre est și picioarele spre vest. Lîngă schelet nu s-a găsit nici un inventar. La spatele morrului, începînd de la nivelul înmormîntării pînă la marginea curiei, a fost găsit un străt compus din cenușă, cărbune și oase calcinate (fig. 14/1—3). Pe baza ritului de înmormîntare mormîntul se poate încadra în cultura Gîlna-Schneckenberg.

17. ILIENI (jud. Covașna)

La vest de comună, pe locul numit «Oașul rotund», în urma unei descoperiri de fragmente de vase a fost executat un sondaj de verificare. Stratul de cultură, gros de 0,40 m, conținea mult material ceramic. Pe baza ceramicii s-a constatat, astfel, existența unei așezări din faza tîrzie a culturii Criș.

⁹ *Materiala*, III, p. 149—152; *Materiala*, V, p. 231—233.

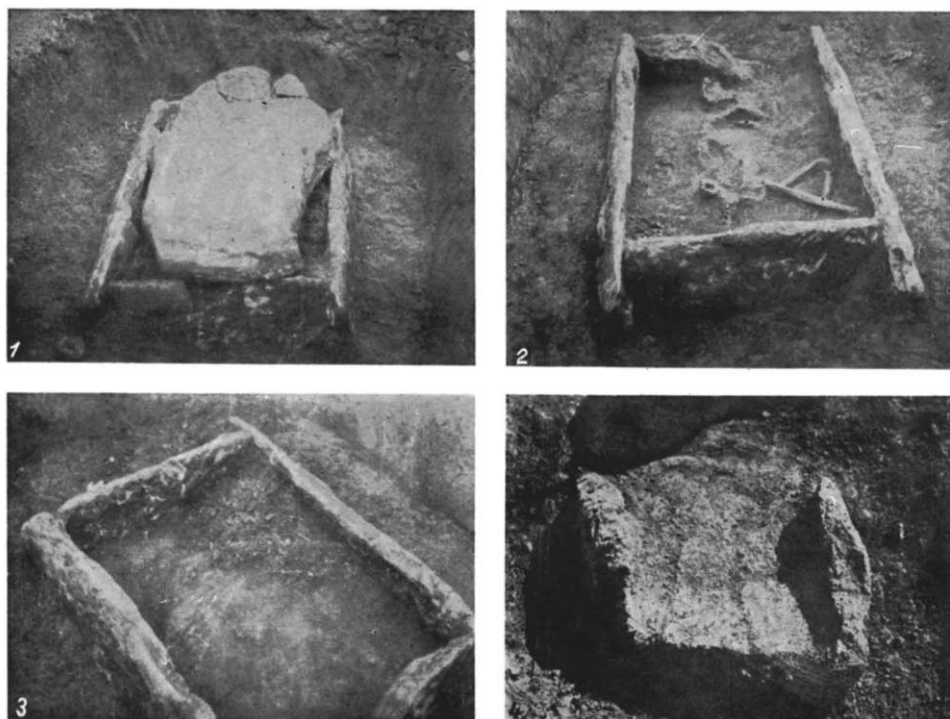

Fig. 14. — *Rotbar*. 1—3, mormint în cutie de piatră. *Sălașuri*. 4, vatră dacică.

18. SF. GHEORGHE (jud. Covașna)

La capătul sudic al orașului, pe malul stâng al pârului «Simeria» a fost descoperit un tezaur monetar, constând din 61 de denari republicani romani, ultimul din timpul lui August. În urma unui sondaj s-a constatat că tezaurul a fost ascuns într-o așezare dacică.

19. FILIAȘ (com. Cristuru Secuiesc, jud. Harghita)

În urma tractorului, în hotarul comunei pe locul numit «Pământul Pădurii Mari», au ieșit la iveală multe fragmente de vase. Între anii 1961—1964, s-au executat aici săpături sistematice, cercetându-se toată așezarea situată pe terasa unui pârui. În partea de nord a terasei, în epoca bronzului s-au așezat purtătorii culturii Wietenberg, având o așezare întărită cu val și șanț. Pe toată terasa se găsesc resturi de cultură materială dacică și fragmente de vase romane. În cursul săpăturilor au fost descoperite 40 de semibordeie prefeudale, de formă dreptunghiulară, fără urme de pari. Vetrele de foc din bordeie erau de două tipuri: 1) pietrar și 2) vatră deschisă de formă circulară (fig. 3/5). Inventarul bordeicilor e format din: vase și fragmente de vase, puține unelte de uz casnic, cuțite de fier, prisnele de lut și străpungătoare de os. Vasele de tip «Praga», însă de

formă evoluată, precum și vasele de tipul celor descoperite în mormintele slave de incinerare de la Someșeni arată prezența elementului slav și totodată situarea așezării în secolele VII—VIII e.n. În afară de elementul slav, o mare parte a materialului ceramic prezintă un evident caracter băstinaș (fig. 5/3,4). Cronologic și cultural așezarea de la Filiaș este contemporană cu așezările româno-slave de la Bezid și Sălașuri.

20. POIAN (jud. Covasna)

În hotarul comunei, pe locul numit «Loc de piatră», au fost găsite în anul 1963 fragmente de vase aparținând diferitelor epoci. În urma acestei descoperiri, în toamna anului 1964, pe locul amintit, s-a efectuat un sondaj de verificare. Săpăturile au continuat și în anii 1965—1966, constatându-se că aici au fost la început purtătorii culturii Noua, faza tirzie, peste care s-a așezat populația dacică. Materialul ceramic dacic descoperit are un aspect arhaic, cu multe tradiții hallstattiene.

Ultimii locuitori s-au așezat în epoca prefeudală. În cursul săpăturii au fost descoperite 18 semibordeie săpate în pământ, de formă dreptunghiulară, cu un cuptor-pietrar într-un colț. Dintre bordeiele descoperite, unele, după materialul ceramic, aparțin secolului al VI-lea. Restul bordeielor se poate încadra în secolele VIII—IX.

21. CRISTUR (jud. Harghita)

La marginea vestică a orașului, pe un hot de deal situat între două piraie, loc numit «Panta de brad» cu ocazia perieghzei făcute în anul 1964 s-au găsit fragmente de vase neolitice. În cursul anilor 1965—1966 botul de deal a fost sondat, descoperindu-se o așezare din neoliticul târziu, aparținând purtătorilor culturii Bodrogkeresztúr, suprapusă de o așezare din epoca La Tène-dacică și una româno-slavă din secolele VII—VIII.

Au fost săpate două suprafețe de locuință aparținând culturii Bodrogkeresztúr, un bordei și 3 gropi dacice, precum și 5 bordeie româno-slave cu vatră-pietrar, din secolele VII—VIII. Din gropi și bordeie a ieșit un bogat material ceramic, unelte din cupru, fier și lut.

22. SIMONEȘTI (jud. Harghita)

Lucrările agricole de toamnă din anul 1964, efectuate în hotarul comunei, la «Panta de stejar», au scos la iveală fragmente de vase preistorice și prefeudale. În urma acestei descoperiri, în anii 1965—1966 terenul a fost secționat cu mai multe șanțuri; pe baza observațiilor din cursul săpăturilor s-a constatat aici o așezare a culturii Wietenberg-Noua, suprapusă de o locuire prefeudală. În stratul de cultură din epoca bronzului, precum și în cel prefeudal au fost descoperite fragmente de vase, din epoca imperială romană, amestecate cu fragmente de vase de tip Sîntana de Mureș. Acestui nivel îi aparține și o monedă de bronz imperială, foarte uzată (Antoninus Pius sau Marcus Aurelius).

În afară de acestea, au fost descoperite cinci bordeie cu vatră-pietrar, care aparțin epocii prefeudale. Inventarul acestor bordeie constă din material ceramic și unelte de uz

casnic: cuțite de fier, străpungători de os și prîsnele de lut. Ceramica este lucrată cu mina și la roată înceată și rapidă. După aspect pare a fi o fază mai recentă în comparație cu ceramica descoperită în așezările de la Bezid, Sălașuri și Filaș.

Cronologic, așezarea prefeudală se poate încadra în secolul al VIII-lea și etnic aparține populației româno-slave.

LES FOUILLES ENTREPRISES PAR LE MUSÉE DE SF. GHEORGHE PENDANT LES ANNÉES 1959—1966

RÉSUMÉ

Pendant les années 1959—1966 le Musée de Sf. Gheorghe a entrepris des recherches et des fouilles aux endroits suivants:

1. *Bezid* (comm. de Singeorgiu de Pădure, dép. du Mureș). On a continué les fouilles des années précédentes, sur la rive droite du ruisseau de Lot, en mettant au jour les vestiges d'un établissement de la première époque de l'âge du fer. Au lieu dit « Sare de mătășă », on a surpris des vestiges d'habitat du début de l'âge du bronze, des civilisations de Noua et Wietenberg, du La Tène, des époques romaine et préféodale.

Au même endroit où, en 1960, on avait découvert trois huttes mi-enfouies, on a mis au jour deux autres à âtres en pierres.

Les tessons découverts autour de l'âtre proviennent de vases travaillés à la main, du type dit « Prague » évolué et confirment ici l'existence d'un établissement roumano-slave, datable aux VIIe—VIIIe siècles.

2. *Sălașuri* (comm. de Vețca, dép. du Mureș). On a continué les fouilles au lieu dit « Panta de cărămidă » (points I et II), en découvrant des huttes daciques mi-enfouies, rectangulaires, à riche matériel céramique, ainsi que des huttes à âtres en pierres. Sur la foi de deux monnaies impériales romaines, de Vespasien et de Nerva, l'établissement peut être daté de la fin du Ier siècle de n.è.

Aux VIIe—VIIIe siècles une autre population s'est installée sur ces lieux, habitant des huttes circulaires ou rectangulaires sans trace de pieux. Les âtres présentent deux variantes: 1, en grandes dalles de pierre, dit « âtre à pierres »; 2, circulaire, à base d'enduit argileux et entourée de pierres plus petites.

Le mobilier comprend des vases, entiers ou fragmentaires, travaillés à la main et représentant le type évolué du vase dit de « Prague », et aussi des vases travaillés au tour, qui rappellent ceux de Someșeni et de Nușfalău.

Sur la foi du matériel céramique, l'établissement de Sălașuri à un seul niveau d'habitat, est daté des VIIe—VIIIe siècles, et attribué à la population roumano-slave.

3. *Ghindari* (dép. de Mureș). On a pratiqué des fouilles dans une cité médiévale des XVe—XVIe siècles, superposée à une forteresse du La Tène dacique.

4. *Torba* (comm. de Măghereni, dép. du Mureș). Au milieu du village, sur la rive droite du ruisseau, on a découvert un établissement appartenant à l'âge du bronze.

5. *Porumbenii Mici* (comm. de Murgeni, dép. de Harghita). En continuant les fouilles commencées en 1956, on a mis au jour un matériel céramique de type Morești.

6. *Gheorghieni* (dép. de Harghita). Sur une éminence très proche de la ville, au lieu dit « Cetatea lui Both » les fouilles ont abouti à la constatation que l'enceinte en pierre de forme ovale, datant des XVe—XVIe siècles, est superposée à un établissement de l'époque des migrations.

7. *Racu* (comm. de Siculeni, dép. de Harghita). Au nord-ouest du village de Racu, sur un promontoire rocheux des monts de Harghita, on a découvert un établissement fortifié dace, qui recouvrait une cité médiévale du XIIe siècle.

8. *Păuleni* (ville de Miercurea-Ciuc, dép. de Harghita). La reprise des fouilles commencées en 1956, a mis au jour les différentes phases de fortification de la civilisation de Ariușd et de l'âge du bronze.

9. *Baraolt* (dép. de Covasna). Des fouilles de sauvetage effectuées à l'endroit fouillé déjà en 1959, ont établi qu'il a été habité à partir de l'âge du bronze jusqu'à l'époque dacique.

10. *Peteni* (comm. de Zăbala, dép. de Covasna). À l'extrémité du village on a mis au jour un établissement appartenant à la civilisation de Noua, recouvert par une nécropole, aux tombes à squelette déposé directement en terre, et orienté est-ouest. Sur la foi d'une boucle de tempe, à extrémité en forme de S, la nécropole a été datée des XIe–XIIe siècles.

11. *Cernatul de Jos, Cernatul de Sus* (dép. de Covasna). Lors de certains travaux de construction on a découvert trois tombes aux squelettes recroquevillés, à orientations différentes. Il s'agit des porteurs de la civilisation de Criș qui ont été enterrés dans l'établissement même.

Au nord de la commune, sur l'avancée de la colline, on a découvert un établissement de courte durée, appartenant à la civilisation de Cucuteni-Arșiud.

On a découvert également un établissement à huttes circulaires ou rectangulaires, pourvues d'âtres ronds, entourés de pierres. D'après le matériel céramique, l'établissement appartient à la première époque de l'âge du fer, tandis que les quelques tessons et une tasse dacique indiquent une superposition d'habitat au La Tène.

Au lieu dit « Robert tag » on a découvert un établissement appartenant à la civilisation de Cucuteni-Arșiud et un autre de l'âge du bronze, auxquels se sont superposés un habitat du La Tène et un autre de l'époque préféodale (V^e–VIe siècles).

À 8 km au nord, on a mis au jour les vestiges d'une église romane entourée d'une enceinte en pierre (XIIIe siècle).

12. *Ereșteghin* (dép. de Covasna). Au lieu dit « Fintina de linte » on a découvert un établissement appartenant à la civilisation de Precucuteni, phase Zănești. Sur la rive dorite du Beșineu, on a trouvé des vestiges d'une habitation ainsi que du matériel céramique du La Tène dacique. Certains fragments de vases indiquent une superposition d'habitat au IIIe–IVe siècle.

13. *Moacă* (dép. de Covasna). Au nord-ouest du village de Moacă, on a découvert un établissement de type Cucuteni-Arșiud à deux niveaux. Le dernier de ceux-ci peut être daté de la phase Cucuteni A–B.

14. *Pașul Oituzului*. À l'occasion de certains travaux routiers dans le défilé de l'Oituz, sur la rive droite de la rivière on a découvert les vestiges d'une hutte dacique.

15. *Doboșeni* (comm. de Brăduș, dép. de Covasna). Dans une fosse appartenant à l'établissement néolithique de type Arșiud, on a découvert du matériel céramique datant de la phase tardive de la civilisation de Cucuteni-Arșiud.

16. *Roșbav* (comm. de Feldioara, dép. de Brașov). Au milieu de la route nationale, au sud de la commune de Roșbav, on a découvert une tombe à « ciste » en grandes dalles de pierre, contenant un squelette recroquevillé, orienté E–O, et sans aucun mobilier. Selon le rituel funéraire, la tombe peut être encadrée dans la civilisation de Schneckenberg.

17. *Ileni* (dép. de Covasna). Au lieu dit « Orașul rotund », on a découvert un établissement de la phase tardive de la civilisation de Criș.

18. *Sf. Gheorghe* (dép. de Covasna). Au sud de la ville, sur la rive droite de la Simeria, on a découvert un trésor de monnaies romaines enfouies dans un établissement dacique.

19. *Filiaș* (comm. de Cristuru-Seuciș, dép. de Harghita). À l'occasion de certains travaux agricoles, à proximité de la commune, on a mis au jour plusieurs fragments de vases de l'âge du bronze, du La Tène et de l'époque préféodale. Les fouilles ont entraîné la découverte de 40 huttes mi-enfouies, à âtres en pierres.

Suivant le matériel céramique, découvert parmi les pierres, bords de vases et fonds épais de type « Prague », on a constaté que cet établissement remonte au VIIIe siècle.

20. *Poian* (dép. de Covasna). Les fouilles ont mis au jour un établissement de l'âge du bronze auquel se sont superposés deux autres, et dacique de l'époque préféodale, à deux couches, des VIe–VIIIe–IXe siècles.

21. *Cristur* (dép. de Harghita). Près de la ville, on a découvert un établissement appartenant à la civilisation de Bodrogkeresztur, recouvert par deux autres : dacique et d'époque préféodale des VIIe–VIIIe siècles.

22. *Șimonești* (dép. de Harghita). Aux environs de la commune on a découvert un établissement de l'âge du bronze, couvert par un autre, de l'époque préféodale, du VIIIe siècle.

LÉGENDE DES FIGURES

- Fig. 1. — *Bezid*. Plan des fouilles exécutées sur la rive du Lot.
 Fig. 2. — *Bezid*. 1, 2, vases hallstattiens; 3, hache à douille, en bronze; 4, couteau en pierre.
 Fig. 3. — *Sălajuri*. 1, l'établissement; 2, 3, âtres daciques; 4, âtre en pierres, préféodal. *Viliș*. 5, âtre en pierres préféodal.
 Fig. 4. — *Cernatul de Sus*, «*Arșușii*». 1, vase dacique. *Sălajuri*. 2, vase dacique. *Sălajuri*. 2, vase de type «Prague»
Viliș. 3, 4, vases préféodaux. *Rac*. 5—9, fragments de vases féodaux; 10, truelle.
 Fig. 5. — *Ghindari*. 1, relevé de la cité; 2, coupe de la paroi est de la tranchée II; 3, coupe de la paroi sud de la tranchée V.
 Fig. 6. — *Gheorghieni*. Plan de la citadelle de «*Boțea*».
 Fig. 7. — *Rac*. 1, relevé de la citadelle de *Rac*; 2, coupe de la paroi ouest de la tranchée I.
 Fig. 8. — *Baraolt*. Plan des fouilles de *Baraolt*.
 Fig. 9. — *Cernatul de Sus*. Relevé de l'établissement situé dans le jardin de la ferme agricole.
 Fig. 10. — *Cernatul de Sus*. Coupe de la paroi ouest de la tranchée I.
 Fig. 11. — *Cernatul de Sus*. Jardin de la ferme agricole. 1, tesson; 2, hache en pierre en forme d'embauchoir; 3, 3a, tesson peint.
 Fig. 12. — *Cernatul de Sus*. Relevé de l'église du XVIIe siècle.
 Fig. 13. — *Roșuș*. 1—3, tombes à «cistes» en pierre. *Sălajuri*. 4, âtre dacique.
 Fig. 14. — *Bezid*. Relevé de l'habitation découverte dans la tranchée n° IX.